herpy

SALAMANDERE

Eastern Newt

Notophthalmus viridescens

Notophthalmus viridescens er en nordamerikansk vannsalamander på 7-14 cm med tre livsstadier: vannlevende larver, knallorange landlevende unger (efts) og olivengrønne voksne med røde, svartkantede flekker. Voksne dyr er enkle å holde i et beplantet akvarium, en kjølig vinter fremmer yngelen, og arten er svært utsatt for Bsal-soppen.

Familie: Salamandridae

Mild hudgift

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**7-14 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**12-15 år**
Aktiv	**Om dagen og om natten**
Levevis	**Bakkelevende og akvatisk**
Biotop	**Våtmark og temperert skog og eng**
Hudgift	**Mild** Vask hendene etter kontakt, og hold fingrene unna øyne og munn
Vanskelighetsgrad	**Nybegynner**

STELL

Min. terrarium	**60 × 30 × 30 cm** L × B × H for 4 voksne dyr
Temperatur, dag	**18-23 °C**
Temperatur, natt	**16-20 °C**
Luftfuktighet	**70-90 %**
Vann	**Akvaterrarium** dybde 10-20 cm
Vanntemperatur	**18-23 °C**
UVB	**Valgfritt**
Kosthold	**Insekter og mark/snegler**
Holdes	**Parvis eller i gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Utvikling	**Larver i vann**
Egglegging	**I vann**
Kjønnsmoden	**24-36 mnd.**
Egg per sesong	**200-400**
Eggleggінger per år	**1**
Klekking	**21-56 dager**
Larvetid	**60-150 dager** fra klekking til metamorfose
Larvefôr	**Små vanndyr (dafnier, mygglarver)**
Yngelpleie	**Ingen**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Notophthalmus viridescens gjennomgår tre tydelige livsstadier. Larven lever i vann med fjærformede gjeller. Etter 2-5 måneder forvandles den til en landlevende ung salamander, en eft, på 3-5 cm med tørr, ru hud og en lysende rød eller oransje farge med to rekker svartkantede, røde flekker. Etter to til tre år på land (i noen bestander opptil sju år) vender den tilbake til vannet som voksen. Voksne dyr er oftest 7-12 cm lange, gulbrune til grønnbrune på ryggen, med gul buk og små svarte flekker og, avhengig av underform, røde flekker med svart kant langs sidene. Huden er litt fuktig og ru, og øynene er små med vannrett pupill.

I yngletiden kjennes hannene på oppsvulmet kloakk, en høyere og kjølformet halefinne, bredere bakbein og ru, svarte paringsvorter på innsiden av lårene og på tærne. Det finnes fire regionale former, som DNA-undersøkelser ikke regner som ekte underarter: den rødflekkede formen (størst, opptil 14 cm, rekker av røde flekker med svart ring), den stripete formen (minst, under 10 cm, røde flekker smeltet sammen til et brutt bånd, hopper ofte over eft-stadiet), den sentrale formen (opptil 12 cm, få, små flekker eller ingen) og halvøyformen i Florida (mørk, uten røde flekker, ofte neoten, det vil si at den blir kjønnsmoden i larveform med gjeller). Neoteni forekommer også i andre bestander, og noen dyr hopper helt over eft-stadiet.

Hudgift: Huden inneholder tetrodotoksin, en kraftig nervegift som avskrekker rovdyr. Innholdet er lavt sammenlignet med de vestamerikanske *Taricha*-artene. Efts har omtrent ti ganger så høy konsentrasjon i huden som voksne dyr: en hel eft rommer 0,014-0,11 mg, et voksent dyr 0,005-0,057 mg. De røde flekkene inneholder ikke mer gift enn resten av huden, men efts med mange flekker har mest gift til sammen, og den røde fargen er en advarsel til rovdyr. Giften virker når den kommer inn i kroppen, så ta aldri dyret i munnen, hold sekret unna øyne og slimhinner, og vask hendene etter berøring. Larvene har bare lite gift.

Utbredelse og leveområde

Notophthalmus viridescens er utbredt over det østlige Nord-Amerika, fra de sørlige kanadiske provinsene mot sør til Florida og det sørlige Texas og mot vest til Minnesota, Kansas og Oklahoma. Den rødflekkede formen finnes i det østlige og nordøstlige USA og Canada, den sentrale formen i de sentrale statene og det dype Sørstatene, den stripete formen på kystslettene i Carolina og halvøyformen på Floridahalvøya.

> **Naturlig utbredelse:** USA og Canada.

LEVEOMRÅDE

Larver og voksne lever i små, ofte gjørmete vannsamlinger: dammer, små innsjøer, grøfter, sumper, oversvømte områder og langsomme åer, ofte uten fisk og med mye vannplantevekst. Arten finnes både i løvskog og barskog. Voksne dyr tåler både svært grunt vann og dypt vann og søker føde både dag og natt. Efts er nattlige og mest aktive på regnfulle netter, mens de gjemmer seg i løvet i tørt vær.

Om vinteren søker dyrene i tørre områder ned i jorda eller under trestammer, men i permanent vann er de aktive hele vinteren og fôrsøker under isen. Tørker vannet ut, forlater voksne dyr det midlertidig. Arten yngler fra sen vinter til tidlig vår.

Stell

TERRARIET

Voksne dyr holdes i et beplantet akvarium med en liten landflate, steiner eller drivved som bryter vannoverflaten. Til fire voksne dyr passer et akvarium på 60 × 30 × 30 cm. Vannet må ikke ha kraftig strøm: bruk et filter med svak utstrømning, eller spre strømmen med planter og innredning. Arten foretrekker stille vann.

Efts er helt landlevende og krever et fuktig skogbunnsterrarium. Alternativt kan de holdes i enkle plastbeholdere med fuktig jord eller fuktig kjøkkenpapir, som rengjøres og sprøytes jevnlig. Lokkene skal alltid slutte tett, for ungene er flinke til å rømme. Gi skjul av korkbark eller bark og plasser fôret i flate skåler, slik at rester ikke forurenser jorda. Hold efts ved samme temperaturer som voksne dyr.

TEMPERATUR

Vår og sommer passer 18-23 °C, og om natten kan det gjerne være et par grader kjøligere. Om vinteren senkes vanntemperaturen til 5-10 °C, og den kjølige vinteren fremmer yngleatferden. Arten er aktiv i kalde vintre og fôrsøker under isen, så den trenger ikke en egentlig dvale, men vannet må ikke nærme seg frysepunktet.

Varme tåles dårlig. I naturen forlater dyrene vannet når det blir for varmt. Hold akvariet kjølig, og unngå direkte sol.

Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG DUSJING

Voksne dyr lever i vann, så luftfuktigheten over vannet har mindre betydning. Efts trenger 70-90 % luftfuktighet og en fuktig, men ikke våt bunn. Sprøyt terrariet jevnlig, og hold jord og løv fuktig. I tørt, solrikt vær søker efts kjølig, fuktig skjul.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

VANN OG VANNKVALITET

Voksne dyr holdes i vann der dybden ikke er avgjørende. 10-20 cm vann med planter og skjul er rikelig, og dyrene bruker all plassen. Vannet skal være stille og rent. Bruk springvann der klor og kloramin er fjernet, og skift en del av vannet hver uke. Fjern matrester med en gang.

Amfibier tar opp stoffer gjennom huden, så det må aldri komme såpe, rengjøringsmidler, håndkrem eller insektmidler i vannet. Efts skal ha en lav skål med rent vann.

LYS OG UVB

UVB er ikke nødvendig for *N. viridescens*, men kan brukes. Skygge og plantedekke er viktigere enn sterkt lys.

Kortere dager og kjøligere vann om vinteren fremmer yngleatferden.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

N. viridescens spiser alt smått den kan overmanne. Voksne dyr tar hakkede meitemark, svartormer og blodormer (levende eller frosne) og strimler av oksehjerte. Noen tar også piller til amfibier eller fisk, men de bør ikke være hovedfôr. I naturen spiser voksne dyr ormer, små amfibier og amfibieegg, småfisk, insekter og krepsdyr.

Efts er vanskeligere å fôre på grunn av størrelsen og får små meitemark, hvite ormer, små sirisser, bananfluer og svært små voksmøll- og melormlarver. Larvene spiser dafnier, små snegler og billelarver, og i fangenskap nyklekte artemia, dafnier og mikroormer.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

Voksne dyr svømmer raskt med den flattrykte halen og er trege på land. De holdes best parvis eller i en liten gruppe, men hanner kan konkurrere og kjempe om hunnene. Hold øye med hunner som konstant blir plaget av hanner, og fjern dem om nødvendig.

Håndtering bør være sjelden. Vask hendene etterpå, og unngå å få sekret i øyne og munn.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene kjennes i yngletiden på oppsvulmet kloakk, høy, kjølformet halefinne, bredere bakbein og svarte paringsvorter på lår og tær. Hunnene er runde av egg. Kjønnsmodenheten inntrer omtrent ved 3-årsalderen, og både hanner og hunner yngler første gang omtrent i denne alderen.

Sørg for både hanner og hunner. Dyr i fangenskap som fôres rikelig, kan bli kjønnsmodne tidligere.

PARRING

Paringen foregår fra sen vinter til tidlig vår. Hannen griper hunnen med bakbeina bak forbeina og gnir haken mot snuten hennes, mens han vifter med halen og sprer duftstoffer. Deretter slipper han taket, plasserer seg foran henne og legger en sædpakke på bunnen, som hunnen samler opp. Det kan se ut som om hunnen blir kvalt, men hun stiger til overflaten når hun trenger luft.

En kald vinter, der vannet kjøles ned til 5-10 °C, fremmer paringen. Hanner griper også feilaktig andre hanner. Hunner som konstant er i paringsgrep, kan bli stresset og bør tas ut.

EGG OG LARVER

Hunnen legger 200-400 enkeltstående, geléomgitte egg på vannplanter. Eggleggingen tar flere uker, for hun legger bare noen få egg om dagen. Eggene klekkes etter 3-8 uker, avhengig av temperaturen. Hunnen passer ikke eggene, og voksne dyr kan spise dem, så egg og larver flyttes til et eget kar. Dårlige egg er hvite og ugjennomsiktige og fjernes straks.

Larvene lever av plommen de første dagene og skal deretter ha små, levende fôrdyr flere ganger om dagen: nyklekte artemia, dafnier, mikroormer og svartormer. Skift en del av vannet hver dag, og sorter larvene etter størrelse, for de store spiser de små. Regn med 4-8 liter vann per larve når de nærmer seg forvandlingen.

METAMORFOSE

Larvetiden er 2-5 måneder. Forvandlingen ses på at gjellene krymper, at fargen skifter, og at dyrene svelger luft fra overflaten. Gi en lett tilgjengelig landflate og et tett lokk, for ungene rømmer. De fleste salamandere slutter å spise under forvandlingen.

Larvene blir til efts, som er helt landlevende og skal ha et fuktig terrarium. Når gjellene er helt borte, kan de settes i terrariets vannskål, og de går selv på land når de er klare. Noen bestander og former hopper over eft-stadiet, så sørg for tilgang til vann med en gang.

OPPDRETT AV UNGER

Efts i terrariet fôres med små meitemark, hvite ormer, bananfluer og små sirisser. De blir landlevende i to til tre år (i noen bestander opptil sju) og vender selv tilbake til vannet når de er klare til å yngle. Gi dem tilgang til en vannskål, og flytt dem til et akvarium med en landflate når de blir i vannet.

Overskytende unger skal ikke settes ut i naturen, for dyrene kan bære sykdommer og påvirke lokale bestander. Gi dem i stedet videre til andre holdere.

Helse og vanlige feil

Voksne *N. viridescens* er hardføre i et velholdt akvarium. De vanligste problemene er:

- Varme. Dyrene forlater vannet når det blir for varmt. Hold vannet under ca. 23 °C.
- Dårlig vannkvalitet. Ammoniakk og nitritt gir hudproblemer og sykdom.
- Parasitter. Igler er en viktig dødsårsak hos ville voksne dyr.
- For tørr eller for varm bunn hos efts, som tørker ut.

Bsal (*Batrachochytrium salamandrivorans*) er en dødelig sopp som særlig rammer salamandere, og *N. viridescens* har høy risiko for å dø av den. Ved 6 og 14 °C blir smittede dyr syke og dør, mens dyr ved 22 °C ikke blir smittet, så den kjølige vinteren er nettopp den farligste tiden. Karantene er derfor viktig: nye dyr holdes adskilt i flere uker og testes med en hudprøve før de kommer sammen med andre salamandere, og før de får en kald vinter. Desinfiser nett og utstyr, og del ikke utstyr mellom akvarier.

Søk en veterinær med kunnskap om amfibier hvis et dyr slutter å spise, har hvite eller røde flekker på huden, hovner opp eller ligger i overflaten.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.